

بررسی نقش اعضای تعاونی‌های جنگل‌نشینان در احیا منابع جنگلی غرب استان مازندران

زینب حیدرپور^۱، *حسین شعبانعلی فمی^۲، علی اسدی^۳ و ایرج ملک‌محمدی^۴

^۱دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران، ^۲دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران،

^۳استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران، ^۴استادیار گروه مرتع و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران

تاریخ دریافت: ۸۵/۸/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۸۶/۱۲/۱۱

چکیده

هدف کلی این تحقیق بررسی نقش عضویت در تعاونی‌های جنگل‌نشینان در حفاظت از منابع جنگلی در غرب استان مازندران بود. این تحقیق به روش پیمایشی انجام شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای شامل سه بخش ویژگی‌های فردی، اقتصادی، میزان مشارکت در احیا منابع جنگلی استفاده شد. روایی ابزار تحقیق با استفاده از دیدگاه استادان و کارشناسان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن برای مقیاس اصلی پرسشنامه ۰/۹۷ بود. جامعه آماری شامل جنگل‌نشینان غرب استان مازندران بود نمونه آماری شامل ۷۶ نفر افراد غیرعضو و ۷۵ نفر عضو بود. نتایج آزمون t نشان داد که بین افراد عضو و غیرعضو از نظر میزان مشارکت در احیای منابع جنگلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. تحلیل همبستگی نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری بین میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در زمینه احیای منابع جنگلی وجود دارد. آزمون رگرسیون چند متغیره نشان داد که مجموع متغیرهای بهره‌برداری، احیا و درآمد به میزان ۵۷/۱ درصد از میزان واریانس متغیر وابسته احیا را تبیین می‌کنند. این مطلب نشان می‌دهد متغیرهایی که مقدار قابل ملاحظه‌ای از واریانس کل را تبیین کرده‌اند در این تحقیق موردشناسایی و بررسی قرار گرفته‌اند. در واقع عضویت در تعاونی‌ها در میزان مشارکت در فعالیت‌های احیایی اثر مثبت داشته و همچنین کسانی که در فعالیت‌های حفاظتی و توسعه منابع جنگلی مشارکت دارند در فعالیت‌های احیایی نیز مشارکت بیشتری دارند.

واژه‌های کلیدی: تعاونی، منابع جنگلی، جنگل‌نشینان، مشارکت، احیا

مقدمه

است. صرف‌نظر از نابرابری میزان تخریب و احیا، سهم مناطق بحرانی جنگل‌زدایی شده از میزان احیای سالانه جنگل‌های دنیا ناچیز است. سطح کل جنگل‌های ایران معادل ۱۲/۴ میلیون هکتار می‌باشد که ۱/۹ میلیون هکتار از آن مربوط به جنگل‌های شمال کشور است (احتشام‌زاده، ۱۹۹۷). از این رو، به همکاری بیش از پیش مردم و دولت در امر احیا و گسترش جنگل‌های شمال

در سطح بین‌المللی طی دهه گذشته حدود ۱۴۶ میلیون هکتار جنگل تخریب شده است، در حالی که هر سال حدود فقط ۵ میلیون و ۲۰۰ هزار هکتار یعنی حدود ۳۶ درصد تخریب، بازسازی و احیا جنگل صورت گرفته

هکتار جنگل تشکیل شد، تعداد اعضای این تعاونی‌ها ۹۱۲۲ نفر بود که ۲۲۶۷۹۶ هکتار از جنگل را تحت پوشش داشتند. در حال حاضر ۱۹ شرکت تعاونی در شمال کشور با ۶۹۴۵ نفر عضو و در سطح حدود ۱۳۵۰۱۷/۴ هکتار اراضی جنگلی فعالیت دارند که ۸ تعاونی در حوزه اداره کل گیلان، ۳ تعاونی در حوزه اداره کل گلستان و ۶ تعاونی در حوزه اداره کل مازندران (ساری) و ۲ تعاونی نیز در منطقه نوشهر قرار دارد. علاوه بر تعاونی‌های جنگلداری در شمال ایران، حدود ۴۷ تعاونی جنگل‌نشین با وسعت ۵۳۶۲۷/۴ هکتار در خارج از شمال کشور نیز در حال فعالیت می‌باشند. (آزادگان و آهنگریها، ۲۰۰۳).

در این تحقیق جنگل‌نشینان براساس نظر سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری شامل کسانی هستند که در روستاهای حاشیه جنگل و یا در داخل آن زندگی می‌کنند و بخشی از معیشت آنها وابسته به منابع جنگلی است.

ملک محمدی (۱۹۹۷) در طرح پژوهشی خود با عنوان نقش تعاونی‌های جنگل‌نشین در حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری از جنگل‌های حوزه دریای خزر به بررسی وضعیت تعاونی‌های حوزه دریای خزر تا سال ۱۳۷۶ پرداخته است. طی این تحقیق مشکل اصلی در تعاونی‌ها فقدان برنامه‌ریزی منسجم و طراحی دقیق در مرحله تشکیل آنها و فقدان آموزش برای مدیران تعاونی‌هاست (ملک محمدی، ۱۹۹۷).

فرهادیان (۱۹۹۷) در پایان نامه خود تحت عنوان نقش آموزش- ترویج در امر حفاظت از جنگل‌ها از دیدگاه مدیران سازمان جنگل‌ها و مراتع به بررسی و شناخت نقش ترویج و آموزش در امر حفاظت از جنگل‌ها از دیدگاه مدیران سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور و شناخت روابط بین برخی ویژگی‌های شخصی مدیران با دیدگاه‌های آنها پرداخته است. (فرهادیان، ۱۹۹۷).

صادقی‌گرمارودی (۲۰۰۰) در مقاله خود با عنوان "نقش مشارکت مردم در حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی" ضمن پرداختن به مباحثی همچون

کشور نیاز است. مشارکت در منابع طبیعی، عبارت است از همکاری و فعالیت آگاهانه تشکلهای مردمی، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، بهره‌برداران، مجریان طرح‌ها و همه افراد ذی‌نفع در برنامه‌های حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی (شاعری، ۲۰۰۳).

تعاونی‌های منابع طبیعی با هدف گسترش مشارکت مردمی در حفظ و احیای منابع طبیعی در دهه ۱۳۶۰ در دستور کارسازمان جنگل‌ها و مراتع کشور قرار گرفت، به طوری که تا پایان سال ۱۳۸۰ بیش از ۸۰۰ تعاونی در زمینه‌های مختلف جنگل، مرتع، بهره‌برداری از محصولات فرعی و غیره تشکیل شد. این تعاونی‌ها در مجموع حدود ۵۰ هزار نفر عضو دارند و ۵۷۳۴۱۱۸ هکتار را تحت پوشش قرار داده‌اند (آزادگان و آهنگریها، ۲۰۰۳). تعاونی‌های منابع طبیعی در کشور به ویژه در دو بخش مرتع و جنگل رشد شایان توجهی یافته‌اند. در زمینه جنگل این تعاونی‌ها شامل تعاونی‌های مدیریت منابع جنگلی، تعاونی‌های بهره‌برداری از محصولات فرعی و شرکت تعاونی‌های احیا و بهره‌برداری و توسعه جنگل هستند.

● شرکت تعاونی‌های احیا و بهره‌برداری و توسعه جنگل با اهداف

- کاهش تدریجی سرمایه‌گذاری دولت
- ایجاد اشتغال و کسب درآمد از محل فروش محصولات
- جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها
- ایجاد بستر مناسب برای مشارکت جنگل‌نشینان در مدیریت جنگل‌ها
- جلوگیری از تجاوز و تخریب عرصه‌های منابع طبیعی و جلوگیری از چرای بی‌رویه دام
- تغییر مطلوب شیوه زندگی مردم جنگل‌نشین از طریق واگذاری امور تولیدی مرتبط در قالب شرکت‌های تعاونی، شکل گرفتند.

اولین تعاونی در سال ۱۳۶۵ در شهرستان رشت با نام امامزاده ابراهیم با ۱۶۸۱ خانوار عضو و در سطح ۲۶۲۲۲

جنگل نشینان غرب استان مازندران می باشد که شامل چهار شهرستان رامسر، تنکابن، چالوس و نوشهر می باشند. دو تعاونی بنشکی و صفارود در شهرستان رامسر مشغول به فعالیت می باشند.

براساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق برای اعضا ۵۳ نفر به دست آمد. برای بالاتر بردن میزان دقت و اعتبار یافته ها، حجم نمونه اعضا به ۷۵ نفر افزایش یافت و به همین تعداد از افراد غیرعضو به عنوان گروه شاهد یا کنترل نمونه گیری شد. متغیر وابسته این تحقیق، نقش عضویت در تعاونی های جنگل نشینان در احیای منابع جنگلی و متغیرهای مستقل آن، سن، سواد، میزان زمین کشاورزی، میزان درآمد و عملیات مربوط به مشارکت در فعالیت حفاظت بود و به جز مورد آخر که ترتیبی بود همگی فاصله ای بودند. جهت گردآوری داده ها و اطلاعات مورد نظر، پرسشنامه ای در سه بخش شامل: شرایط و ویژگی های فردی پاسخگو شامل ۱۲ پرسش، ویژگی های اقتصادی شامل ۱۳ پرسش، میزان مشارکت در احیای منابع جنگلی شامل ۱۰ پرسش، بود. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوایی، سازه ای و ظاهری استفاده شد. روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظرات پانل متخصصان و استادان و پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری به دست آمد. پیش آزمون جهت تعیین اعتبار پرسشنامه در منطقه مورد مطالعه انجام شد و با استفاده از نرم افزار **spss (version 11.5)** ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۷ برای میزان مشارکت در احیا به دست آمد که نشان می دهد سئوالات پرسشنامه از اعتبار بالایی برخوردار است. (پدهایزر، ۱۹۸۲). این میزان ضریب آلفای کرونباخ را برای تحقیقات غیرتجربی مناسب می دانند. نمره مشارکت در احیا از مجموع پاسخ ها به سئوالات تشکیل دهنده این بخش به دست آمد. برای بررسی میزان مشارکت اعضا تعاونی های جنگل نشینان و افراد غیرعضو در فعالیت های احیای منابع جنگلی از ۱۰ گویه در قالب طیف لیکرت استفاده گردید. موارد این طیف شامل هیچ، خیلی کم، کم تا حدی، زیاد و خیلی زیاد بود. برای هیچ

اهداف، فرآیند، الگوها و موانع مشارکت مردم در منابع طبیعی، مهم ترین زمینه های جلب مشارکت مردم در منابع طبیعی تجدید شونده را اجرای طرح های جنگل داری، جنگل کاری و پارک ها، بهره برداری، صنایع چوب و مرتع داری و بیابان زدایی توسط بخش خصوصی و تعاونی بر شمرده است (صادقی گرمارودی، ۲۰۰۰).

جونز (۲۰۰۳) در پایان نامه خود برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد از دانشگاه میشیگان با عنوان ارزشیابی تعاونی های جنگل داری هندوران به این نتیجه رسید که تعاونی های جنگل داری در سطح محلی مزایای زیادی دارند. این تعاونی ها می توانند امکان استخدام بیشتر، اقتصاد قوی تر، کاهش قطع درختان و مدیریت صحیح جنگل را فراهم آورند (جونز، ۲۰۰۳).

ندکارن و فرانکلین (۲۰۰۳) به بررسی نقش برنامه های آموزش زنان و کودکان جنگل نشین در حفاظت از منابع جنگلی پرداخته اند و از جنسیت به عنوان یک محرک اصلی در روش های حفاظت منابع جنگلی استفاده نموده اند و نتایج حاصل از آن را مثبت ارزیابی کرده اند (ندکارن و فرانکلین، ۲۰۰۳).

براین اساس تحقیق حاضر با اهداف اساسی زیر به اجرا درآمد:

- شناخت ویژگی های فردی - اقتصادی و اجتماعی اعضای تعاونی های جنگل نشینان مورد مطالعه.
- شناخت ویژگی های فردی - اقتصادی و اجتماعی جنگل نشینان غیرعضودر تعاونی های جنگل نشینان.
- شناخت و مقایسه میزان مشارکت افراد عضو و غیرعضو تعاونی در احیای منابع جنگلی.
- شناخت رابطه بین میزان مشارکت افراد مورد مطالعه در احیای منابع جنگلی با ویژگی های فردی، اقتصادی و اجتماعی آنان.

مواد و روش ها

این تحقیق به روش پیمایشی انجام شد و از نوع توصیفی - همبستگی می باشد. جامعه آماری این تحقیق،

مقدار عددی ۰، برای خیلی کم مقدار عددی ۱، برای کم مقدار عددی ۲، برای تا حدی مقدار عددی ۳، برای زیاد مقدار عددی ۴ و برای خیلی زیاد مقدار عددی ۵ در نظر گرفته شد.

نتایج و بحث

طی تحقیق انجام شده در منطقه غرب استان مازندران در دو تعاونی بنشکی و صفارود که در حوزه شهرستان رامسر واقع شده‌اند یافته‌های زیر به دست آمد:

میانگین سنی اعضا این تعاونی‌ها، متعلق به گروه سنی ۳۶ تا ۵۰ سال بود و بیانگر مسن بودن اعضا بود همچنین ۹۴/۷ درصد اعضا را مردان تشکیل می‌دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد که میانگین سطح تحصیلات و میانگین میزان درآمد افراد عضو بالاتر از افراد غیر عضو بود. میانگین تعداد خانوار اعضا بالاتر است و این می‌تواند بدلیل مسن تر بودن سن اعضا باشد. میانگین سابقه عضویت ۱۱/۴ سال و نما ۱۵ سال می‌باشد و این می‌تواند نشانگر این مطلب باشد که اکثر اعضا از سابقه بالای عضویت برخوردارند که این نتیجه با یافته‌های اسدی در ۱۳۸۵ مطابقت دارد. از میان ۷۵ نمونه عضو، ۶۷ نفر سمت خود را مشخص کرده بودند که ۷۹/۱ درصد عضو بودند و ۱/۵ درصد مدیر عامل بودند و ۱۷/۱ درصد عضو هیئت مدیره بودند.

کشاورزی با فراوانی ۱۸ نفر بیشترین میزان اشتغال اصلی اعضا را تشکیل داده است (۲۳/۷ درصد). در میان افراد غیر عضو نیز کشاورزی با فراوانی ۱۶ نفر بیشترین میزان اشتغال اصلی افراد غیر عضو را تشکیل داده است (۲۰/۸ درصد) که این آمار با نتایج حاصل از تحقیق ملک محمدی (۱۹۹۷) مطابقت دارد.

میانگین واحد دامی اعضا، ۷۰/۰۴ رأس و افراد غیر عضو ۵۰ رأس می‌باشد که نشان‌دهنده بالاتر بودن تعداد واحد دامی جنگل‌نشینان عضو تعاونی‌ها نسبت به جنگل‌نشینان غیر عضو می‌باشد یا به عبارتی دامن‌داری در بین اعضا بیش از افراد غیر عضو رواج دارد.

مطالعه انجام شده نشان می‌دهد ۷۱ درصد از افراد عضو و ۸۶/۶ درصد از افراد غیر عضو فاقد زمین کشاورزی بودند. اکثریت اعضا کمتر از ۲۰۰۰ مترمربع زمین زراعی داشتند (۱۴/۵ درصد).

میزان مشارکت در احیا از منابع جنگلی: همان‌طور که در جدول‌های ۱ و ۲ آمده است، اولین اولویت برای افراد عضو، نهال کاری با ضریب پراکندگی ۰/۶۲ می‌باشد و به همراه آن، تولید نهال و آماده‌سازی عرصه، سه اولویت اول را تشکیل می‌دهند. کودپاشی نیز آخرین اولویت می‌باشد. اولین اولویت برای افراد غیر عضو تولید نهال با ضریب پراکندگی ۰/۹۵ می‌باشد و به همراه آن، نهال کاری و آماده‌سازی عرصه، سه اولویت اول را تشکیل می‌دهند و اکاری نیز آخرین اولویت می‌باشد.

جدول ۱- اولویت‌بندی فعالیت‌های مربوط به میزان مشارکت در احیا منابع جنگلی اعضا.

ردیف	نوع مشارکت	میزان مشارکت (درصد)						انحراف معیار	میانگین پراکندگی	ضریب پراکندگی	اولویت
		هیچ	خیلی کم	کم	تا حدی	زیاد	خیلی زیاد				
۱	نهال کاری	۲۱/۳	۲/۷	۹/۳	۲۱/۴	۲۹/۳	۱۶	۱/۷۵	۲/۸۳	۰/۶۲	۱
۲	تولید نهال	۲۲/۷	۶/۷	۱۶	۱۸/۶	۲۱/۳	۱۴/۷	۱/۷۶	۲/۵۳	۰/۶۹	۲
۳	آماده‌سازی عرصه	۲۶/۷	۸	۸	۲۴	۱۷/۳	۱۶	۱/۸۳	۲/۴۵	۰/۷۵	۳
۴	گودبرداری	۳۸/۷	۲/۷	۱۳/۳	۱۰/۶	۲۶/۷	۸	۱/۸۷	۲/۰۸	۰/۹۰	۴
۵	سله شکنی	۴۱/۳	۴	۶/۷	۲۱/۳	۱۶	۱۰/۷	۱/۸۸	۱/۹۹	۰/۹۵	۵
۶	وجین	۴۰	۹/۳	۶/۷	۱۶	۱۶	۱۲	۱/۹۰	۱/۹۵	۰/۹۸	۶
۷	واکاری	۴۱/۳	۵/۳	۱۳/۴	۹/۳	۲۰	۱۰/۷	۱/۹۰	۱/۹۳	۰/۹۸	۶
۸	تنک کردن	۴۴	۶/۷	۱۰/۷	۱۷/۳	۱۶	۵/۳	۱/۷۵	۱/۷۳	۱/۰۳	۷
۹	کودپاشی	۵۶	۲/۷	۱۲	۹/۳	۱۰/۷	۹/۳	۱/۸۳	۱/۴۴	۱/۲۷	۸

خیلی زیاد=۵

زیاد=۴

تا حدی=۳

خیلی کم=۲

کم=۱

هیچ=۰

جدول ۲- اولویت بندی فعالیت های مربوط به میزان مشارکت در احیا منابع جنگلی افراد غیرعضو.

ردیف	نوع مشارکت	میزان مشارکت (درصد)									
		هیچ	خیلی کم	کم	تا حدی	زیاد	خیلی زیاد	انحراف معیار	میانگین	ضریب پراکندگی	اولویت
۱	تولید نهال	۴۰/۷	۶/۶	۷/۹	۱۸/۴	۲۱/۱	۵/۳	۱/۸۰	۱/۸۸	۰/۹۵	۱
۲	نهال کاری	۳۶/۸	۱۴/۵	۱۱/۸	۱۱/۸	۱۸/۴	۶/۷	۱/۷۵	۱/۸۰	۰/۹۷	۲
۳	آماده سازی عرصه	۴۶/۱	۶/۶	۱۳/۲	۱۳/۱	۱۷/۱	۳/۹	۱/۷۲	۱/۶۱	۱/۰۷	۳
۴	کودپاشی	۵۹/۲	۹/۲	۳/۹	۱۴/۵	۹/۳	۳/۹	۱/۶۴	۱/۱۷	۱/۴۰	۴
۵	سله شکنی	۵۹/۲	۹/۳	۱۰/۵	۱۱/۸	۷/۹	۱/۳	۱/۴۶	۱/۰۴	۱/۴۰	۴
۶	گودبرداری	۵۷/۹	۱۳/۲	۹/۲	۹/۲	۷/۹	۲/۶	۱/۴۸	۱/۰۴	۱/۴۳	۵
۷	وجین	۶۰/۵	۱۰/۵	۶/۶	۱۱/۸	۶/۷	۳/۹	۱/۵۵	۱/۰۵	۱/۴۷	۶
۸	تنک کردن	۶۷/۱	۱۱/۸	۵/۳	۶/۶	۵/۳	۳/۹	۱/۴۵	۰/۸۳	۱/۷۴	۷
۹	واکاری	۶۹/۷	۹/۲	۶/۶	۷/۹	۵/۳	۱/۳	۱/۳۱	۰/۷۴	۱/۷۸	۸

هیچ=۰ کم=۱ خیلی کم=۲ تا حدی=۳ زیاد=۴ خیلی زیاد=۵

براساس آزمون "t" میزان مشارکت افراد عضو و غیرعضو در احیا منابع جنگلی با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معناداری داشت. بررسی میانگین نمره مشارکت این دو گروه در احیا منابع جنگلی حاکی از آن است که مشارکت افراد عضو در احیا این منابع بیش از افراد گروه دیگر است.

در زمینه احیا منابع جنگلی برای افراد عضو عملیات نهال کاری و برای افراد غیرعضو، عملیات تولید نهال اولویت اول را تشکیل داد که نشان داد هر دو گروه در فعالیت های احیایی شرکت می کنند. در این بررسی میزان مشارکت افراد عضو و غیرعضو در بهره برداری از منابع جنگلی و همچنین تعدادی از ویژگی های مهم آنان مورد مقایسه قرار گرفت (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه دو گروه مورد مطالعه از نظر میزان مشارکت در مدیریت منابع جنگلی و برخی ویژگی های فردی - خانوادگی.

ردیف	متغیر گروه بندی	سطح	متغیر مقایسه ای	میانگین	انحراف معیار	مقدار آماره "t"	سطح معنی داری
۱	عضویت	۱ عضو	سن (سال)	۴۵/۳۰	۱۳/۴۵	۲/۱۸۰	۰/۰۳۱
		۲ غیرعضو		۴۰/۰۲	۱۶/۱۵		
۲	عضویت	۱ عضو	سطح تحصیلات (مقطع)	۳/۷۵	۱/۸۶	۲/۶۵۳	۰/۰۰۹
		۲ غیرعضو		۲/۹۷	۱/۷۳		
۳	عضویت	۱ عضو	درآمد (تومان)	۰/۰۲۳	۱۱۷۰۶۹/۳۴	-۲/۲۹۹	۰/۰۱۶
		۲ غیرعضو		۰/۰۱۶	۹۲۷۶۲/۶۱		
۴	عضویت	۱ عضو	میزان زمین کشاورزی (مترمربع)	۲۰۱۳/۲۵	۵۷۷۰/۲۶	۲/۱۳۰	۰/۰۳۵
		۲ غیرعضو		۵۵۷/۳۳	۱۵۷۸/۳۳		
۵	عضویت	۱ عضو	میزان مشارکت در احیا (نمره)	۱۸/۹۸	۱۴/۴	۳/۷۷	۰/۰۰۱
		۲ غیرعضو		۱۰/۹۷	۱۱/۵۴		
۶	عضویت	۱ عضو	مشارکت اجتماعی (نمره)	۲/۱۷	۱/۲۹	۵/۵۲	۰/۰۰۰
		۲ غیرعضو		۱/۱۷	۰/۸۹		

این آزمون نشان می‌دهد که میزان مشارکت اجتماعی افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معناداری داشت. بررسی میانگین نمره مشارکت اجتماعی این دو گروه حاکی از آن است که مشارکت افراد عضو در احیا این منابع بیش از افراد گروه دیگر است.

همچنین سن افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معناداری داشت. بررسی میانگین نمره سن این دو گروه، حاکی از آن است که افراد عضو مسن‌تر از افراد گروه دیگر هستند.

براساس آزمون "t" درآمد افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معناداری داشت. بررسی میانگین نمره درآمد این دو گروه، حاکی از آن است که افراد عضو درآمد بالاتری نسبت به افراد غیرعضو دارند.

براساس آزمون مذکور سطح تحصیلات افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معناداری

داشت. بررسی میانگین نمره سطح تحصیلات این دو گروه، حاکی از آن است که افراد عضو سطح تحصیلات بالاتری نسبت به افراد غیرعضو دارند. همچنین میزان زمین کشاورزی افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معناداری داشت. بررسی میانگین میزان زمین کشاورزی این دو گروه، حاکی از آن است که افراد عضو میزان زمین کشاورزی بیشتری نسبت به افراد غیرعضو دارند.

در این تحقیق برای بررسی تفاوت بین دو گروه مورد مطالعه از نظر مشارکت در هر یک از عملیات‌های مشارکت در احیا منابع جنگلی که با مقیاس ترتیبی سنجیده شده بودند از آزمون من‌وایتنی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

نتایج نشان می‌دهد که در عملیات زیر در زمینه احیا منابع جنگلی مشارکت اعضا بالاتر از افراد غیرعضو بود:

جدول ۴- مقایسه میزان مشارکت افراد دو گروه مورد مطالعه در عملیات مرتبط با احیا منابع جنگلی.

ردیف	متغیر گروه‌بندی	سطح	متغیر مقایسه‌ای	میانگین رتبه‌ای	مقدار یو "من‌وایتنی"	میزان معنی‌داری
۱	عضویت	۱	تولید نهال	۸۴/۱۳	۲۲۳۲/۵	۰/۰۱۸
		۲		۶۷/۷۷		
۲	عضویت	۱	آماده‌سازی عرصه	۸۶/۴۱	۲۰۵۹	۰/۰۰۲
		۲		۶۵/۴۵		
۳	عضویت	۱	نهال‌کاری	۸۸/۰۵	۱۹۳۰	۰/۰۰۱
		۲		۶۳/۷۱		
۴	عضویت	۱	سله شکنی	۸۶/۶۴	۲۰۴۱	۰/۰۰۱
		۲		۶۵/۲۱		
۵	عضویت	۱	گودبرداری	۸۷/۳۸	۱۹۸۵	۰/۰۰۱
		۲		۶۴/۴۷		
۶	عضویت	۱	وجین	۸۷/۱۵	۲۰۷۸/۵	۰/۰۰۲
		۲		۶۵/۷۱		
۷	عضویت	۱	واکاری	۸۹/۴۸	۱۸۲۵/۵	۰/۰۰۰
		۲		۶۲/۳۴		
۸	عضویت	۱	تنک کردن	۸۶/۴۶	۲۰۵۵	۰/۰۰۱
		۲		۶۵/۴۰		

مطالعات وابستگی (رگرسیون چند متغیری): نتیجه تحلیل رگرسیون نشان داد که مشارکت در احیا منابع جنگلی تابعی از مشارکت افراد در حفاظت (X_4) و توسعه (X_1) است که معادله آن به شرح زیر می باشد:

$$Y = 0.0576X_1 + 0.289X_4$$

ضریب تعیین (R^2) برای این دو متغیر باقی مانده در معادله رگرسیون ۵۷/۱ درصد به دست آمد که نشان دهنده میزان توان متغیرهای مستقل در پیش بینی متغیر وابسته (احیا) می باشد. ضریب تعیین تعدیل شده (R^2_{Ad}) برای این معادله رگرسیون ۵۶/۳ درصد استخراج گردید.

نتیجه گیری و پیشنهادها

طی تحقیق انجام شده در منطقه غرب استان مازندران در دو تعاونی بنشکی و صفارود که در حوزه شهرستان رامسر واقع شده اند، نتایج زیر حاصل شد:

میانگین سنی اعضا این تعاونی ها، متعلق به گروه سنی ۳۶ تا ۵۰ سال بود و بیانگر مسن بودن اعضا بود. از طرفی ۹۴/۷ درصد اعضا را مردان تشکیل می دادند که این نشان دهنده تمایل بیشتر مردان برای مشارکت در فعالیت های تعاونی بود. دلیل مهم این امر را می توان حجم بالای فعالیت های تعاونی در عرصه ها دانست. یافته های تحقیق نشان داد که سطح تحصیلات و میزان درآمد افراد عضو بالاتر از افراد غیر عضو می باشد که این بیانگر تمایل بیشتر افراد تحصیل کرده به عضویت در تعاونی است که آن را به سود خود می دانند. همچنین بالا بودن درآمد را می توان ناشی از سودآوری فعالیت های تعاونی دانست که امکان داشتن درآمد بالاتر و تأمین بهتر معیشت خانوار را برای اعضا فراهم می کند.

براساس یافته های تحقیق میانگین تعداد خانوار اعضا بالاتر است و این می تواند بدلیل مسن تر بودن اعضا باشد. همچنین، میانگین سابقه عضویت ۱۱/۴ سال و نما ۱۵ سال می باشد. بخش اعظم افراد عضو از بدو تأسیس به عضویت تعاونی درآمدند و عضویت جدید در قالب کارمندانی بوده که براساس نیاز به تخصص آنها استخدام و عضو شدند و افراد متقاضی زیادی در روستاهای تحت پوشش وجود دارند که تعاونی به واسطه محدودیت ها امکان عضوگیری آنها را ندارد و این می تواند به علت مقبولیت و عملکرد مثبت تعاونی ها در منطقه باشد که جنگل نشینان را به سوی عضویت و فعالیت در تعاونی جذب می کند.

اغلب جنگل نشینان از زمین های حاشیه جنگل برای کشاورزی استفاده می کنند و اگر کسی زمینی در داخل جنگل داشته باشد از آنها خریداری می شود و در حاشیه به آنها زمین داده شده می شود. در مورد تمامی اعضا و بخش اعظم افراد غیر عضو این کار انجام شده است.

تعاونی ها سعی می کنند تا آنجا که امکان دارد از نیروی کار اعضا برای فعالیت های خود استفاده کنند و در صورتی که اعضا دانش فنی لازم را برای برخی از فعالیت های آنها نداشته باشند از نیروی کار جدید عضوگیری می کند و یا به صورت کارگر روزمزد و یا پیمانی از نیروی کار و دانش آنها برای بهبود فعالیت های تعاونی بهره می جوید. از آنجا که میانگین مالکیت دام در میان اعضا بالاتر از افراد غیر عضو می باشد این امر لزوم توجه تعاونی به طرح های تعادل دام و مرتع و خروج دام از جنگل را نمایان می سازد. همکاری اعضای تعاونی در این طرح ها که توسط منابع طبیعی منطقه اجرا می شود اهمیت زیادی در دستیابی به اهداف احیایی آنها دارد.

جدول ۵- تحلیل رگرسیون مشارکت در احیا منابع جنگلی.

متغیرهای مستقل و ضریب ثابت	ضریب غیر استاندارد B	ضریب استاندارد Beta	t	Sig t	F	Sig f	ضریب همبستگی R	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تعدیل شده (R^2_{Ad})
ضریب ثابت	۲/۵۰۳		۱/۸۰	۰/۰۷۵					
حفاظت	۰/۳۴۹	۰/۵۶۷	۷/۸۹۷	۰/۰۰۰	۱۱۶/۹۰۷	۰/۰۰۰	۰/۷۱۳	۰/۵۰۸	۰/۵۰۴
توسعه	۰/۳۲۲	۰/۲۸۹	۴/۰۳	۰/۰۰۰	۷۴/۴۷۷	۰/۰۰۰	۰/۷۵۶	۰/۵۷۱	۰/۵۶۳

در زمینه احیا منابع جنگلی برای افراد عضو، عملیات نهال کاری و برای افراد غیرعضو، عملیات تولید نهال اولویت اول را تشکیل داد که نشان داد هر دو گروه در فعالیت‌های احیایی شرکت می‌کنند. این مسأله در گسترش طرح‌های جنگل‌داری و توسعه جنگل و امکان بهره‌برداری پایدار از منابع جنگلی باید مورد توجه قرار گیرد. براساس آزمون "t" میزان مشارکت افراد عضو و غیرعضو در احیا منابع جنگلی با یکدیگر در سطح یک درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره مشارکت این دو گروه در احیا منابع جنگلی حاکی از آن است که مشارکت افراد عضو در احیا این منابع بیش از افراد گروه دیگر است. براساس آزمون "t" سطح تحصیلات و سن و میزان زمین زراعی افراد عضو و غیرعضو با یکدیگر در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌داری داشت. بررسی میانگین نمره این دو گروه، حاکی از آن است که افراد عضو در تمامی موارد فوق در سطح بالاتری نسبت به افراد غیرعضو قرار دارند.

در بین فعالیت‌های مربوط به میزان مشارکت در احیا منابع جنگلی، فعالیت‌های تولید نهال، آماده‌سازی عرصه، نهال‌کاری، سله‌شکنی، گودبرداری، وجین، واکاری، تنک کردن، در بین افراد عضو و غیرعضو تفاوت معنی‌داری وجود داشت و میانگین اعضا بالاتر بود. بر این اساس می‌توان گفت که در فعالیت‌های بررسی شده، عضویت تأثیر مستقیم و مثبتی بر مشارکت بیشتر در احیا داشته و تعاونی‌ها در این زمینه موفق عمل کرده‌اند. براساس تحلیل رگرسیون مشارکت افراد در حفاظت و توسعه منابع

جنگلی بر میزان مشارکت آنان در احیای این منابع تأثیر می‌گذارد.

طی نتایج حاصل از تحقیق بین افراد عضو و غیرعضو در میزان مشارکت در احیا تفاوت معنی‌داری وجود دارد و همچنین میانگین مشارکت اعضا در اکثریت عملیات بالاتر از افراد غیرعضو بوده است. بر این اساس می‌توان عضویت را به‌عنوان عامل مهم و کلیدی در مشارکت بیشتر بیان کرد. از این رو باید سعی شود تا تعاونی‌ها با سازماندهی بهتر و بیشتر و تشکیلات منسجم‌تر در نقاط مستعد استقرار یافته تا امکان حفاظت، توسعه و بهره‌برداری بهینه را در سایر نقاط ممکنه فراهم کنند.

براساس نتایج حاصل از تحقیق انجام شده پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- به‌علت مؤثر بودن تعاونی‌های مورد مطالعه در احیا منابع طبیعی در منطقه رامسر پیشنهاد می‌شود امکان ایجاد و گسترش آن در سایر نقاط غرب استان مورد بررسی و مطالعه کارشناسان قرار گیرد براساس نتایج تحقیق به عمل آمده، ۷۱/۶ درصد پاسخگویان در چهار شهرستان غرب استان نسبت به ایجاد تعاونی و عضویت در آن نظر مثبت داشتند و آن را یک تشکل کارا و سودمند می‌دانستند. از طرف دیگر براساس نظر کارشناسان منابع طبیعی، در شهرستان تنکابن نیز جنگل‌های منطقه لیره سر توان ایجاد این تعاونی‌ها را دارند.

- همچنین تعاونی برای انجام فعالیت‌های احیایی خود می‌تواند از نیروی کار اعضا استفاده کند.

منابع

1. Azadegan, A. Ahangarbaha, M. 2000. "Study about situating of development & participating in forest settlers cooperatives in west of mazandaran province". p, 37.
2. Ehteshamzadeh, M. 1997. "Attitude about situating of agricultural & exploitational & revitalizational cooperative of forestry".
3. Asadi, A. 2006. "Study about situating of natural resources cooperatives in iran. organization of forestry & meadow in Iran".
4. Jalali, R. 1988 study about situating of iran forestries. (emfeseize on north forestries). compact of Agricultural productions. p,48.
5. Shaeri, A. Sadi, H. 2003. oprationalguidance in participation &extention. pune publication.

- 6.Sadeghi, M. 2000. Role of participation in conservation, revitalization, development & exploitation of natural Resources.
- 7.Erfani fard, S. Shamekhi, T. 2004. Role of handling growth forestries & trees out of forest in sustainable management forest. *Jungel & Marta jurnal*. No, 65. p, 12.
- 8.Mahmudian, M. 2001. Role of participation in Natural Resources. collection of papers for Natural confarance about nourth forest management & sustainable development. Gostare publication.
- 9.Malekmohamadi, I. 1999. planing structural model for forest settlers coppatives in organized participation in forestry management. colection of papers in confrance of natural resources participation & development. no, 36. p,7. Sazman Jangalha va Marate publication.
- 10.Najaran, Gh. 1997. Abstact of north forests charestrestics in base on Jame Moghadamati plan. political forestry seminar.
- 11.Bernard dabir, A. 2005. what governance should be adopted for forestry resources? Regulatory and institutional framework, Xli word forestry congress processing.
- 12.Downing, M. Volet, T. Schm idt, D. 2005. development of new generation cooperatives in Agriculture for renewable energy Research, development and demonstration projects, biomass and bioenergy, No, 28. 425-434pp.
- 13.FAO, problems related to the over-exploitation of natural resources-terms of use and policy notice.
- 14.Jenifer, Sh. & Ann, M. 2001. communities & forests, Vol, 4. No.,4.
- 15.Jones, M.J. 2003. evaluation of Honduran forestry cooperatives: five case studies, Unpublished M.Sc. thesis, submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of science in forestry Michigan technology ical University.
- 16.Kim-yong, U.T. 1992 rural development forestry network. Participatory land-use planning for natural resource management in northern Thailand, network paper, 14p.
- 17.Maldonado, 2005. Cameron: social and environmental impacts of industrial forestry exploitation word rain forest movement, Montevideo, Uruguay, wrm@wrm.org.uy.
- 18.Muilerman, H. bland, H. 2004. Towards a sustainable use of Natural Resources, stiching natuar en milieu.
- 19.Nadcarn, N. Franklin, D. 2003 whats up? (The newsletter of the international canopy network), Vol, 9. No,2.
- 20.Padgham, J. 2002 sustainable forestry cooperative in the Midwest, university of Wisconsin-extension, bulletin, No,7.
- 21.Pedhazur, E.J. 1982. Multiple regressions in behavioral Research: Explanation and Prediction. New York: Reinhart & Winston.
- 22.Slee, B. 2005 the socio-economic evaluation of the impact of forestry on rural development: a regional level analysis University of Gloucestershire, UK.
- 23.Weaver, 2000 changes in forestry policy, production and the environment in northern Mexico, *journal of political ecology*, Vol, 7. 2000p.

A study on the role of membership in forestry cooperatives in the revitalization of forestry resources in the western part of Mazandaran province

Z. Heydarpour Tutkale¹, *H. Shabanali Fami², A. Asadi³ and I. Malek Mohammadi³

¹Former M.Sc. Student, Dept. of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, Iran,
²Associate Prof., Dept. of Agricultural Economics and Development University of Tehran, Iran, ³ Assistant Prof.,
Dept. of Agricultural Economics & Development, University of Tehran, Iran, ⁴Assistant Prof., Dept. of
Agricultural Economics & Development, University of Tehran, Iran

Abstract

The main purpose in this study was to assess the role of membership in forestry cooperatives in the revitalization of forestry resources in the western part of Mazandaran province. This was a correlational-descriptive study conducted through survey method. 75 members of forestry cooperatives and 76 of non-members consisted the sample of the study. Validity and reliability of the study's tool were conformed through appropriate methods. The result of "t" test showed that the two groups viz, members and non-members had significant difference of participation in revitalization of forest resources. According to correlation analysis there were significant relationships between membership & participation in revitalization of forestry resources. The result of multivariate regression Analysis indicated that 62.2 percent of the changes in revitalization were explained by their participation in conservation and development of forest resources.

Keywords: Cooperatives; Forest resources; Forest settlers; Participation; Revitalization